

Boekbesprekingen

BEZZEL E., HELB H.-W. & WITT K. (red.) 1987. *Ornithologen-Kalender '88. Jahrbuch für Vogelkunde und Vogelschutz*. Aula, Wiesbaden. 288 p. Prijs DM 14,80.

Dit handzame jaarboekje (10.5 × 14.5 cm) bevat behalve een dagagenda (115 p.) allerlei tips en berichten die voor vogelaars van belang kunnen zijn. Naast handige overzichten (trekvogelkalender, soortenlijst, lijst van vogeltijdschriften) en nuttige informatie (nieuwe wetgeving in BRD, gedragsregels voor vogelaars, adressen) zijn enkele korte bijdragen over de Draaihals (vogel van het jaar 1988 in BRD), herkenning vogelgeluiden en de teloorgang van het natuurgebied de Dümmer opgenomen. Hoewel het boekje voor het Duitse taalgebied is samengesteld, is er veel informatie in te vinden die Nederlandse vogelaars van pas kan komen.

BROUWER-PIERSON J. I. 1987. *Gerrit Anton Brouwer, 27.X.1898-25.VII.1981*. 33 p. Eigen uitgave, Soest (enkele exemplaren verkrijgbaar in de ledenwinkel van Vogelbescherming, Zeist).

De weduwe van het oud-lid der NOU dr G. A. Brouwer heeft de moed opgevat om na het overlijden van haar echtgenoot een levensschets over hem samen te stellen. In de verantwoording schrijft zij dat zij dit heeft gedaan, omdat in de 'in memoriams' die aan hem zijn gewijd, bijzonderheden over de jonge jaren ontbreken. In die leemte heeft zij willen voorzien.

Mevrouw Brouwer gaat dan ook uitvoerig in op zijn familie en jongensjaren, maar ook de jaren daarna komen aan de orde met allerlei wetenswaardige notities over zijn studie (lang!), interesse (op jonge leeftijd al gebieden opkopen om die van teloorgang te redden), werk, vriendschappen, en de band met Natuurmonumenten, de internationale natuur- en vogelbescherming en de Commissie Weevers (de voorloper van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad). Ook wordt ingegaan op de reizen die hij maakte (o.a. expeditie in 1932 naar Abessinië), zijn bibliotheek en dagboeken (ruim 370!), alsmede zijn houding tegenover jacht (niet tegen weidelijke jagers), recreatie (in zijn algemeenheid bedreiging voor de natuur) en zijn doorslaggevende rol bij de daadwerkelijke bescherming van zeehond, otter en das. De levensbeschrijving eindigt met een fragment uit een der dagboeken en een lijst van publikaties (177, eerste in 1916, laatste in 1974), biografische aantekeningen van zijn hand (10) en over hem (6).

Wie, zoals recensent, is geïnteresseerd in persoon en leven van onze vroegere ornithologen zal dit boekje met veel belangstelling lezen, temeer omdat Brouwer zelf ook die belangstelling had, welke uiteindelijk zelfs uitmondde in een proefschrift (*Ardea* 41: 1-225). - *Arie L. Spaans*

GERRITSEN G. J. & LOK J. 1986. *Vogels in de IJsseldelta*. IJsselakademie, Kampen. 206 p. Prijs f 36.

Voor vogels en vogelaars is de IJssel een van Nederlands

leukere rivieren, waar het onvoorspelbare waterregime nog volop invloed uitoefent. De in dit boek beschreven waterrijke delta (327 km²) van deze rivier is al decennia lang het toneel van vogelstudie. Zo zijn wij dank zij C. G. B. ten Kate (*De vogels van het Zuiderzeegebied*, 1936) geïnformeerd over de gevolgen van de afsluiting van de Zuiderzee voor vogels. Een tweede belangrijke periode, het ontstaan van de Randmeren door de inpoldering van de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland, is gedocumenteerd door tellingen van toenmalige vogelwachters als Koridon, Timmerman en Smallenbroek. Het belang van bijvoorbeeld het Zwarte Meer (waterwildreservaat sinds 1942) voor overwinterende eenden en voor bepaalde broedvogels werd hierdoor duidelijk aangetoond.

Gelukkig heeft het afnemende belang van de Randmeren vanaf de jaren zestig (door watervervuiling) niet geleid tot het stilvallen van de ornithologische activiteiten. Inventarisaties, al dan niet ten behoeve van SOVN, VWG Grote Rivieren of de Provincie Overijssel, hebben de kennis up-to-date gehouden en vormen de basis van dit boek, waarin verleden en heden op aantrekkelijke wijze worden vergeleken. Het broedvogelonderzoek is er wat bekaaid van afgekomen. Het is steekproefsgewijs uitgevoerd, maar over de intensiteit van het veldwerk wordt gezwezen als het graf. Anno nu is dit een ommissie van formaat; het kan niet vaak genoeg worden herhaald dat dit soort informatie onontbeerlijk is om de waarde van de gepresenteerde getallen te beoordelen, zeker voor generaties na ons. Als gevolg van de steekproefsgewijze aanpak zijn geen verspreidingskaarten opgenomen, wat soms een gemis is. Een semi-kwantitatieve blokkenkartering was hier een mogelijkheid geweest om zonder uitputtend veldwerk toch de relevante verspreidingspatronen vast te leggen. Het niet-broedvogelonderzoek heeft zich toegespitst op eenden, ganzen, zwanen, roofvogels en steltlopers. Op grond van de soortbeschrijvingen en aparte hoofdstukjes krijgt de lezer een goed idee van het belang van het gebied. Wellicht kunnen in de toekomst gerichte tellingen op bijvoorbeeld slaapplaatsen het geschetste beeld over het voorkomen nog wat verder vervolmaken.

Het unieke aan dit, met licht gestyleerde tekeningen verfraaide boek is de lange periode die het bestrijkt. In welke andere Nederlandse streekavifauna vindt men zo'n schat aan telgegevens daterend van enkele decennia geleden? Het is dan ook te hopen dat het vogelonderzoek in de IJsseldelta in de komende jaren net zo enthousiast zal worden voortgezet als in het recente of minder recente verleden het geval is geweest. - *Fred Hustings*

PÖLKG F. [1986] *Jahrbuch Naturfotografie* 86-87. Kilda, Greven. 160 p. Prijs DM 49,50 (in Nederland verkrijgbaar bij Sonja Kalkman, foto-boekhandel, Jan Evertsenplaats 146, 3012 HV Rotterdam).

De opzet van deze uitgave is dezelfde als die van het eerste *Jahrbuch Naturfotografie* (bespreking *Limosa* 59: 195). In dit deel zijn 200 kleurenfoto's bijeengebracht van 71 fotografen uit 17 verschillende landen. Ruim 70 foto's

hebben betrekking op vogels, waaronder mooie en bijzondere beelden van Futen, *Egretta intermedia*, Auerhoen, Poelsnip, *Strix butleri*, Sprinkhaanrietzanger en Haakbek (bij -26 °C).

WEAVER P. 1987. *The Lapwing*. Shire, Aylesbury. 24 p. Prijs £ 1,25.

Shire Publications is onlangs gestart met een populair-wetenschappelijke serie over natuurhistorische onderwerpen. Het deeltje over de Kievit is nummer 14 in de reeks, waarin ook deeltjes zijn verschenen over Merel (D. W. Snow), IJsvogel (D. Boag), Papegaaiduiker (J. Flegg), Sperwer (I. Newton), Spreeuw (C. J. Feare) en Boerenzwaluw (P. Tate). De boekjes zijn, zoals uit de opsomming blijkt, geschreven door vakmensen. Het onderhavige deeltje geeft een algemeen overzicht over de biologie van de soort. Achtereenvolgens worden behandeld *Introduction to the Lapwing* (beschrijving, roep, verwantschappen, verspreiding, biotoop, voedsel en gedrag), *Life in the flock*, *The breeding season*, *Lapwings on the move* en *The Lapwing and the farmer*. Het boekje is rijk geïllustreerd met tekeningen en (kleuren)foto's.

Het boekje doorlezend viel het mij op dat vooral biotoopveranderingen als primaire veroorzaker van de achteruitgang van de soort in Groot-Brittannië worden beschouwd en dat veranderingen in de traditionele wijze van landbouw daaraan (nog?) geen debet zouden hebben. Er wordt niet gerept over de mogelijkheid nestverliezen in cultuurland te minimaliseren door het gebruik van nestbeschermers. Dus voor de Friezen nog voldoende exportmogelijkheden naar het echte buitenland van hun vorm van weidevogelbescherming. - *Arie L. Spaans*

WERKGROEP AVIFAUNA NATUUR-EN VOGELWACHT SCHOUWEN-DUIVELAND 1986. *De vogels van Schouwen-Duiveland*. Natuur- en Vogelwacht Schouwen-Duiveland, Zierikzee, 288 p. Prijs f 39 (verkrijgbaar in de Zeeuwse boekhandels; ook te bestellen door overmaking van dit bedrag op postbank 5652027 ten name van de Stichting Natuur en Recreatieinformatie te Middelburg onder vermelding van de titel).

Aan de lange reeks van lokale en regionale avifauna's die de laatste decennia zijn verschenen, is opnieuw een interessant werk toegevoegd. Hoewel de soortenlijst slechts iets meer dan de helft van de tekst beslaat, is dit toch min of meer een avifauna oude stijl geworden. Zo ontbreekt informatie over de wijze waarop de inventarisaties voor deze avifauna in 1983-86 zijn verricht, laat staan inzicht hoe de oude gegevens zijn verzameld. Een gemis vond ik verder dat bij algemene niet-broedvogels geen maandgemiddelden met een spreidingsmaat zijn gegeven. Dat had voor soortgroepen als eenden, ganzen, zwanen en steltlopers toch mogelijk moeten zijn. Na deze kritische kant-

tekeningen haast ik mij te zeggen dat ik verder heb genoten van dit boek, dat zich niet beperkt tot het eiland, maar ook delen van de Brouwersdam, Grevelingendam en de werkeilanden in de Oosterschelde-monding onder Schouwen-Duiveland laat vallen. Deel 1 van de avifauna bespreekt uitvoerig maar zeer leesbaar, de landschappen: polderland (15 p.), kreken en watergangen (10 p.), binnendijken (13 p.), inlagen en karrevelden (7 p.), buitendijkse gebieden (11 p.), dijken (8 p.), binnenduinen (13 p.) en buitenduinen (13 p.). Het besluit met een boeiend hoofdstuk over "mensen en vogels op Schouwen-Duiveland" (11 p.). In deel 1 zijn veel historische foto's opgenomen (prima gedachte), ook van mensen van weleer.

De vogellijst telt 302 soorten, een aantal dat een goede indruk geeft van de vogelrijkdom, al is veel verloren gegaan in de loop der jaren (Tweede Wereldoorlog, watersnoodramp, ruilverkaveling en rationalisatie landbouw). Dat men bij de herinrichting van het eiland na de ramp weinig aandacht had voor het oude landschap wordt in deel 1 op navrante wijze geïllustreerd. Over de interessante en informatieve lijst van waargenomen vogels, waarin ook een overzicht van de streeknamen van vogels op het eiland is opgenomen, slechts een enkele kritische opmerking. Bij de aanhaling van recensent over de talrijkheid van de Geelgors in het begin van de jaren vijftig tussen Renesse en Haamstede, wil hij een kanttekening plaatsen. De soort was toen zeer talrijk, maar om de 10 meter een zingend mannetje moet achteraf vermoedelijk meer gezien worden als een illustratie van de abundantie dan van een aanduiding voor de reële dichtheid. Dat de Wilde Zwaan in het begin van de eeuw werkelijk talrijker was dan de Kleine Zwaan mag worden betwijfeld. De laatste soort was in ons land in die tijd de talrijkste van de twee, niettegenstaande tegenovergestelde geluiden in de literatuur (vgl. Rijksinstituut voor Natuurbeheer 1983, *Natuurbeheer in Nederland, Dieren*).

Recensent kent Schouwen-Duiveland vooral uit de periode 1945-55. Na de ramp was het voor hem over. Als hij nu over het eiland rijdt of loopt, gaat zijn hart vaak bloeden bij de gedachte aan toen. Hij zal niet de enige zijn. Dit is aanvaardbaar als het ook uitgangspunt is voor een positieve benadering van de toekomst. Het te korte slothoofdstuk "vogels en het beleid" is derhalve uit het hart gegrepen. Indien lokale en regionale overheden de handschoen die in de ring is geworpen, nu eens echt goed opnemen, dan ben ik overtuigd dat Schouwen-Duiveland het eiland voor vogels en vogelaars kan blijven. Het was een aardige gedachte van de zes samenstellers van het boek om op de achterkant van de omslag de welhaast antieke verrekijker van Jacob Viergever, destijds op het eiland vooral aangeduid met de benaming "de wurmenzoeker", af te beelden. Met de legendarische hoofdonderwijzer J. Vijverberg was Viergever in deze eeuw decennia lang de personificatie van vogelend Schouwen-Duiveland.

Arie L. Spaans